

ATLES DE LES OMBRES

anem

ATLES DE LES OMBRES

ALBERT GINESTÀ

anem
EDITORS

Aquesta obra ha rebut el PREMI MORABANC DE CONTES I NARRACIONS de la Nit Literària Andorrana 2025, atorgat pel Cercle de les Arts i de les Lletres de les Valls d'Andorra. El jurat estava format per Roser Calvo, Eva Culleré Sorribes i Alexandra Monné Bellmunt.

Atles de les ombres

© Albert Ginestà

© D'aquesta edició:

Anem Editors, Encamp-Montellà, març del 2026

Edició, disseny i maquetació: Oliver Vergés Pons

Correcció i revisió: MCM

www.aneditors.com · contacte@aneditors.com · [@aneditors](https://twitter.com/aneditors)

L'edició d'aquesta obra ha comptat amb el suport de MoraBanc.

DL AND.8-2026

ISBN 978-84-18865-62-6 (Anem Editors, SL)

ISBN 978-99920-84-03-8 (Anem Editors, SL)

Imprès a GoPrinters (la Seu d'Urgell)

Tots els drets reservats. Sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, queden prohibides les reproduccions totals o parcials d'aquesta obra a través de qualsevol procediment. Dirigiu-vos al CEDRO <www.cedro.org> si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals d'algun fragment d'aquesta obra o per a qualsevol ús similar.

PER ESAIR LES OMBRES

Hi ha fets que queden a l'ombra, que no ocupen les primeres planes dels diaris ni acostumen a sortir als llibres d'història.

Són accions petites, fetes de silencis, de coratge, de gestos que, amb el temps, esdevenen símbols.

Aquest recull dona veu a actes que van resistir l'oblit. Històries reals que, lluny de la grandiloqüència, ens recorden que la memòria, la resistència i la dignitat sempre troben camins inesperats per sobreviure.

TOGO

Norton Sound, 31 de gener de 1925

El vent em mossega la pell. És tallant, cruel, com si volgués arrancar-me de la terra amb cada bufada. Però no m'aturaré. No puc.

Tinc les extremitats rígides i la respiració entretallada, però he de continuar avançant. Sé que en Seppala és darrere meu. Sempre hi és. Hi confio sense esquerdes. No calen paraules. No cal saber per què. Si m'ho demana, ho faig. Sempre ha estat així. Aquesta vegada percebo que és important.

El món s'ha tornat blanc. El terra sota meu no és segur, ho sé. Tota la meua vida he après a llegir-lo, a notar les seves esquerdes invisibles. A cada pas, sento com es lamenta, com es retorça sota el meu pes. Però no dubto. He de continuar avançant.

Aquest matí hem hagut d'abandonar en Jack i en Fritz. Sé que no ens seguiran i que no els tornarem a veure. Sense menjar ni resguard, no sobreviuran una altra nit.

No he mirat enrere quan ens hem allunyat, i ells, ho sé, ho han acceptat amb enteresa. La seva absència, però, és una ferida invisible en el silenci blanc del dia i la freda foscor de la nit.

Un crit repetit em fa aturar de sobte.

—Whoa, Whoa!

Davant meu s'estén la immensitat del mar glaçat de Norton Sound. Percebo que en Seppala dubta i la por l'envaeix. M'estiro a terra i espero, segur que, faci el que faci, no s'equivocarà.

En Seppala es queda quiet, mirant l'horitzó. I en el seu silenci, entre el dubte i la decisió, hi ha un pensament que l'envaeix: Alaska sempre ha estat així. Terrible, impassible, majestuosa. Només els forts sobreviuen aquí. Els homes. Els gossos. Els que confien. Els que tenen por, però continuen endavant.

Nota com el vent travessa el silenci com una fulla esmolada. Tallant, invisible, implacable. L'horitzó és una línia incerta, un límit que el fred ha esborrat amb les seves mans d'ombra. Davant d'ell, la vasta extensió del Norton Sound dorm sota una capa de gel trencadís que brilla sota la llum esmoreïda de la tarda. És un miratge blanc i buit, un parany de vidre sobre una gola negra i fonda.

En Seppala s'ajusta la roba al voltant del rostre. Respira profundament. L'aire gèlid li crema els pulmons com si fos d'acer. Sap que aquest camí és més curt, que poden guanyar hores precioses si s'atreveix a creuar. Però també entén que el gel és traïdor. Que si es trenca, no hi ha retorn possible.

Davant seu, en Togo roman immòbil, amb les orelles atentes i el cos tens, atent a la següent ordre. Ha captat la seva por. Però no es mou. No fa un pas. Espera que en Seppala prengui la millor decisió. Sap que ell li confiarà la vida, com ha fet sempre.

Els seus ulls es troben un instant i signen un pacte silenciós.

En Seppala exhala lentament. Prem les regnes i crida.

—Hike, Hike!

I en Togo obeeix sense vacil·lar. No dubta perquè sap que tots el seguiran i, amb determinació, s'endinsa dins l'inhòspit mar de gel.

El doctor Curtis Welch, l'únic metge de la ciutat de Nome, es passa la mà esquerra lentament per l'espessa barba descuidada.

—No. No pot ser! —exclama després d'examinar la gola del petit Sam.

La mare del nen li agafa la mà i el mira buscant una explicació.

Tot ha anat massa ràpid —pensa el doctor—. Fa una setmana va ser la primera criatura. Una febre alta, ofegament, i finalment aquell silenci espès que ho omple tot quan un nen deixa de respirar. Després, un altre. I un altre més.

En Curtis no pot evitar deixar anar un esbufec de ràbia.

—Martha, Martha —crida amb insistència.

La Martha Green, la seva infermera de tota la vida, s'apropa fins a situar-se al costat del doctor, la mare i el petit Sam.

—He errat el diagnòstic —diu amoïnada—. Al principi, vaig pensar en una pneumònia severa. No seria estrany en aquest infern glaçat. Però hi ha alguna cosa diferent en aquests casos. La tos rasposa. Els colls inflats, com si un guant invisible els estrenyés la tràquea. El terror als ulls quan intenten agafar aire i no poden. Ara, però, quan he vist la gola del petit Sam, ho he entès. Fixa't en la membrana espessa, grisa, que li cobreix la tràquea com un vel de mort.

—De quina malaltia es tracta? —demana la Martha amb preocupació.

—Si és el que em penso estem condemnats. No tenim sèrum. Estem atrapats, envoltats per un mur de gel i tempesta.

—Però quin és el diagnòstic? —insisteix la Martha.

—Diftèria.

El mot ressona dins el cap de tots tres com un cop de martell.

—I què podem fer ara? —demana angoixada la infermera.

—La diftèria és extremadament contagiosa. Sense sèrum per combatre-la només podem resar.

—Resar? —respon la Martha, indignada—. Que potser et penses que Déu ho arreglarà? Alguna cosa més hem de fer.

—Aquesta malaltia té un índex de mortalitat de més del cinquanta per cent —respon en Curtis—. Si no trobem cap solució, d'aquí a pocs dies tota la població de Nome s'infectarà. Moriran més de set-centes persones i de nens no en quedarà ni un. Sense infants i la meitat de la població, difícilment podrem tirar endavant.

—Doncs ja podem començar a pensar i mentre no se'ns acudeix com combatre la malaltia, hem d'informar tothom. Evitar el contagi tant com sigui possible. És imprescindible que tothom es confini i no surti de casa ni es relacioni amb ningú.

El doctor Curtis se senya mentre murmura una oració.

La Martha esbufega i decideix agafar les regnes de l'actuació.

—Curtis, tu parla amb les autoritats de la ciutat i del país si cal —cria la Martha amb contundència—. Jo em cuido d'informar la població.

En Curtis reacciona. Acompanya el petit Sam i la seva mare fins a la sala del costat, els acomoda i tanca la porta darrere seu. Després, sense vacil·lar, surt del consultori. A fora, la neu s'amuntega als carrers, i el vent, furiós, brama entre les cases com una bèstia malferida.

Mentre travessa el carrer una sensació d'immensa soledat l'envaeix. S'adona, com mai no ho havia fet, que el fred és un enemic silenciós que els empresona i separa del món.

El vent udola al Norton Sound com un llop solitari. Les ràfegues de gel esgarrapen la pell, traspasant la roba com agulles de glaç. No hi ha camí. No hi ha terra ferma. Només el mar congelat sota els nostres peus.

En Togo s'atura un instant, les orelles rígides, el morro al vent. Ho sent. Ho olora. Sap que el gel és traïdor. Però no pot dubtar. Si ell vacil·la, els altres també ho faran.

—Endavant, Togo! —crido per sobre del vent.

El crit s'esmuny dins la tempesta, però ell el comprèn. Sempre ho fa.

Hem triat la ruta més curta, però també la més perillosa. El motiu ho justifica. Cada pas és una aposta. El gel podria cedir en qualsevol moment. Sota la neu pols, les esquerdes serpentejen com si fossin vives, amagades, esperant.

Un espetec sec. El gel es trenca.

El darrer gos de la línia borda desesperat. L'aigua negra s'obre com la boca d'un mort. Un dels gossos cau dins, debatent-se per escapar de la trampa gèlida. El trineu s'inclina. M'arrauleixo clavant els talons a la fusta per compensar el pes.

—Togo!

No cal dir res més. Ho sap. Estira amb tota la força, estira la línia, i els altres segueixen el seu impuls. El gel cruix. Estirem el company fora de l'aigua. Tremola, però encara respira.

Avancem. El temps ens devora i no podem continuar. He de parar. Si els gossos s'esgoten, no arribarem mai. Necessiten descansar.

M'agenollo davant d'en Togo i li passo la mà pel cap. Els seus ulls intel·ligents em sostenen la mirada. Entén el pes de la decisió.

—Haurem d'esperar fins a l'alba.

S'ajeu. Cap lladruc. En Togo accepta la meua decisió amb la mateixa fe cega amb què jo confio en ell. Els altres gossos es recaragolen sobre la neu buscant un bri d'escalfor. M'arrauleixo entre ells, els dono menjar i els envolto amb el cos.

El vent no cedeix. Insisteix. Ens travessa com ullals de gel contra la pell. Però, tot i la nit, nosaltres resistim.

L'aire a l'ajuntament de Nome és pesat, ple de silenci i de mirades que esquiven la realitat. Els homes del Consell de la ciutat estan asseguts al voltant de la taula, les cares dures, marcades per l'angoixa i el fred que s'escola per les finestres mal aïllades. Ningú no vol dir el que ja sabem. No hi ha més opcions.

L'alcalde deixa anar un sospir, llarg i tens. Ha esperat fins a l'últim moment per prendre aquesta decisió.

—Doctor Welch, ja no podem ajornar-ho més. Jo sé que té raó, però m'he volgut aferrar a la possibilitat que aquest malson acabés sol, que el fred aniquilés el bacteri abans de matar més persones. Però els cossos que he hagut de cobrir amb un llençol em diuen el contrari.

—Només ens queda el telègraf —murmura un dels regidors, amb veu de derrota—. Aquest cable que s'endinsa en l'Àrtic és la nostra única esperança. Això és tot el que tenim. Hem de confiar que algú el rebi i ens respongui.

—Això si la tempesta no l'ha trencat —respon l'alcalde.

—Si no ho provem, mai ho sabrem —afegeix el doctor—. Enviem el missatge de socors ara mateix.

Em desplaço fins a l'oficina de correus on es troba el telègraf. Sento la rigidesa als ossos, la fatiga de massa nits sense dormir. Camino fins a la petita sala on es troba l'aparell, el nostre únic fil amb el món exterior. Martha Green, la infermera, m'acompanya en silenci. No calen paraules.

L'operador del telègraf es gira en sentir-nos entrar.

—Envieu aquest missatge a l'Oficina de Salut Pública d'Alaska, a Juneau —dic a l'operari mentre li dono el text escrit.

Ell assenteix i comença a picar les tecles, traduint la nostra desesperació en impulsos elèctrics.

Epidèmia de diftèria. Stop. Nome aïllada pel gel. Stop. No queda sèrum. Stop. Necessitem enviament urgent o la ciutat està condemnada. Stop.

La Martha m'agafa el braç. No diu res, només l'estreny, però és al meu costat. Sempre hi és.

Tornem amb el Consell. Els homes m'esperen, però ningú no parla. Només se sent el vent. I el fred. I la malaltia que avança, invisible i imparable.

Únicament ens queda esperar. Tan sols esperar i comptar els morts.

L'horitzó és una taca blanca i infinita, un no-res de fred i silenci. Però en Seppala sap que el següent punt de relleu és allà davant, més enllà d'aquest desert congelat. Només uns quilòmetres més i la seva part de la cursa s'haurà acabat.

En Togo avança sense dubtar. Cada múscul del seu cos fibla de l'esforç, però no afluixa. Els altres gossos el segueixen i corren. Corren fins que les potes no rellisquen més, fins que el gel deixa de cruixir sota el pes del trineu. Corren fins que la taca fosca del següent campament apareix a l'horitzó.

Però en aquell últim tram, un dels gossos vacil·la. No és per una esquerda al gel ni per una torbadora ombra a la neu. És el seu cos, que diu prou.

En Seppala ho veu en la seva trepitjada erràtica, en la inclinació del cap, en la respiració massa accelerada.

—Aguanta, Loki, ja gairebé hi som! —li crida, com si la veu pogués empènyer-lo uns metres més.

El gos no respon. De sobte, es desploma.

En Seppala frena de cop, gairebé caient endavant. Corre cap a ell, però ja sap que no hi ha res a fer. No és el fred. No és la fam. És l'esgotament pur. El cor del gos ha donat tot el que tenia.

El dolor li travessa el pit com un ganivet gelat, però no pot permetre's aturar-se. No ara. En Togo es gira lleument, esperant una ordre. En Seppala tanca els punys, deslliga l'arnès d'en Loki i, amb cura, el colga amb neu. Després torna al trineu, pren aire i crida:

—Hike, Hike!

En Togo, al capdavant dels set gossos que queden, es reincorpora, mira per última vegada el monticle de neu on reposa el company caigut, i segueix.

Quan arriben al punt de relleu, el múixer següent ja els espera. No hi ha paraules, només mans ràpides deslligant la càrrega i lligant-la al següent trineu. L'home assenteix en silenci, en Seppala li retorna el gest.

I llavors veu marxar el trineu llançant-se cap a la tempesta, els gossos mossegant el vent. El sèrum segueix el seu camí.

En Seppala es deixa caure de genolls sobre el gel. Mira en Togo i la resta de gossos. Els passa la mà pel cap mentre s'adona que tots li somriuen.

EPÍLEG

El sèrum va arribar a Nome enviat des de la ciutat de Nenana després d'un viatge de 1.085 quilòmetres a través d'un infern glaçat. Vint múixers i més de 150 gossos de trineu van desafiar tempestes de neu, temperatures de fins a -50°C i vents huracanats en una cursa contra el temps. Els equips es van anar rellevant sense descans, travessant llacs congelats, congostos traïdors i fins i tot el mar gelat. Alguns gossos van córrer fins a l'extenuació, guiant els trineus per senders invisibles enmig del temporal.

El dia 2 de febrer de 1925, després de poc més de cinc dies, el sèrum va arribar finalment al seu destí. Quan els metges el van administrar, l'epidèmia va començar a cedir i la major part de la població es va salvar.

Però aquí ve el detall curiós d'aquesta història. No va ser en Togo qui es va endur la glòria. El gos que va captivar el públic va ser en Balto, l'últim a portar el sèrum fins a Nome. I, tot i que va tenir un paper important, no va ser ell qui va cobrir la distància més llarga ni qui va afrontar les condicions més extremes.

Aquest fet diu molt de nosaltres. Ens atrau l'instant final, el rostre visible de l'èxit, i sovint oblidem els qui han fet la feina més dura en la foscor. Admirem l'arribada triomfal, però no sempre ens fixem en el camí sacrificat que l'ha fet possible. Al cap i a la fi, les gestes més grans no sempre són les que reben més aplaudiments.